

BÁTHORY ORSOLYA

*Adalék a Makula nélkül való tükör 18. századi
receptiőtörténetéhez**

Szinnyei József írói életrajz-lexikonjának Újfalusi Juditról szóló cikkében találunk egy bibliográfiai utalást a (bécsi) Magyar Musa 1787. évi 44. számára.¹ A Magyar Kurír melléklapjaként Szacsvay Sándor szerkesztésében megjelenő folyóirat omnózus oldalán meg is találjuk a magyar *Makula nélkül való tükör* szerzőjének pár soros biobibliográfiáját. Maga a cikk az előző, 43. számban megkezdett írás folytatása, amelynek beküldője W. I. Úr Debrecenből.²

Az orvostörténész Wespzprémi István (1723–1799) két, a ferences történetíró Blahó Vincéhez írott levelét Fáy Zoltán 2014 novemberében megrendezett *Magyarországi tudósok levelezése* című konferencián tartott előadásában ismertette.³ Az egyik, 1784. február 26-ára keltezett levelében Wespzprémi arról számolt be, hogy orvostörténeti biográfiáinak negyedik kötetébe a „Magyar Hazabeli Tudós Asszonyokat” is fel kívánta venni.⁴ Wespzprémi már a *Succinta* második és harmadik kötetében is az egyes orvos-életrajzokon túlmutató, nem orvostörténeti adatokkal feszítette szét saját tematikus keretét, vagyis a tudós asszonyok biografikus felgyűjtéséhez hasonló „kiterők” nem szokatlanok lexikonográfiai gyakorlatában.

Wespzprémi a fentebb említett levelében a „tudós asszonyok” között felsorolja Szent István édesanyját és feleségét, Saroltot és Gizellát, Habsburg Erzsébetet, Báthory Krisztinát, Szapolyai Borbálát, Boldog Szalome halicsi hercegnőt, Lorántffy Zsuzsannát, Petrőczy Katalint, Bethlen Katát, Dániel Polixéniát és Wesselényi Annát. Rajtuk kívül a nagyszombati egyetem könyvtárának katalógusában talált könyvcímek alapján Árpádházi Szent Kingát és Báthory Zsófiát, az Ungrisches Magazinban olvasott cikken felbuzdulva pedig Újfalusi Juditot vette volna fel még a tudománytörténeti szempontból értékelhető eredményeket felmutató nők sorá-

* A szerző az MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport munkatársa.

¹ SZINNYEI JÓZSEF, *Magyar írók élete és munkái*, XIV, Bp., 1914, 626.

² Magyar Musa, 1787, 43, 342–344; 44, 345–350.

³ FÁY ZOLTÁN, Wespzprémi István két levele Blahó Vincének (megjelenés alatt).

⁴ „Én biographiám negyedik darabjának kidolgozásában munkálodom most, melybe be akarnám iktatni a’ Magyar Hazabeli Tudós Asszonyokat „Wespzprémi István levele Blahó Vincéhez, Debrecen, 1784. február 26. Fáy Zoltán közlése. FÁY, *i. m.*

ba.⁵ A *Makula nélkül való tiükör* tekintetében értelemszerűen az utolsó „jelölt”, Újfalusi Judit keltheti fel az érdeklődésünket. A vele kapcsolatos, Weszprémi által hivatkozott írás az *Ungrisches Magazin* legelső, 1781-es évfolyamának negyedik füzetében jelent meg.⁶ A *Von der Gelehrsamkeit des ungrischen Frauenzimmers* című cikk szerzője maga a folyóirat-szerkesztő, Karl Gottlieb Windisch, aki egy bizonyos P. kisasszony kérésére állította össze a főleg a kegyességi irodalom területén alkotó asszonyok rövid biobibliográfiáját. Újfalusi Juditról a következőket írja:

Die Juditha Uifaluschi, eine Klarissernonne zu Tyrnau, wird Ihnen vielleicht auch nicht unbekannt seyn. Sie war ihrer Frömmigkeit sowohl, als ihrer Gelehrsamkeit wegen in grossem Ansehen, und übersetzte das Leben Jesu, und Mariá aus der böhmischen in die ungrische Sprache, welches zu gedachtem Tyrnau verschiedenemale, und letztlich um Jahre 1746 in Quartformate wieder aufgelegt ward.⁷

Weszprémi figyelmét Windisch írása keltette fel, majd Blahónál további biográfiai (ki volt Újfalusi édesapja, hol halt meg az apáca?) és bibliográfiai (hányszor, hol és milyen formátumban jelent meg a *Makula nélkül való tiükör*, és ki lehetett a cseh változat szerzője?) adatok után érdeklődött.⁸ Weszprémi végül a *Succinta* negyedik kötetébe⁹ nem vette fel a tudós asszonyok jegyzékét, valószínűleg ugyanazon okból, amiért a többi hasonló gyűjtését sem: túlságosan szétfeszítették volna a kötet tartalmi keretét. Az összegyűjtött anyagot viszont három évvel később a Magyar Musa már említett, 43. és 44. számában folytatásban közölte. Cikkének bevezetőjében a következőket írja:

Mínthogy nintsen talám edgy Ország-is, a’ melly maga tudós Asszonyaival eleitül fogva ne dítsekedett volna, vallyon hát tsak a’ mi Magyar Hazánk lészen-é olly boldogtalan, mellynek ebben a’ szép dítsekedésben semmi része nem volna; mellyre nézve elmémmel rendel eljárván az időnek szakasza-it, a’ kiket a mi Asszonyainknak rendiben nemessebb elmével bírni találhat-

⁵ „az Ungrisches Magazinban pedig Juditae Ujfalusianae monialis virginis Clarissanae Leben Jesu et Mariae Tírnaviában kibocsátva.” *Uo.* – Az Ungrisches Magazinra Szinnyei is hivatkozik. SZINNYEI, *i. m.*, 626.

⁶ Ungrisches Magazin, 1781, 487.

⁷ *Uo.*

⁸ „méltóztatnék Fő Tisztelendő Pater Uram ... engemet tudósítani, nevezetesen pedig Ujfalusi Juditha Apátza Asszonyról ki leánya lehetett és hol holt meg? Hányszor jöhetett világra a munkája? Hol? És minemű formában? Azomban azt is, ki lehetett az Auctora annak a Cseh munkának, a’ mellyet magyarra fordított?” FÁY, *i. m.*

⁹ Stephanus WESZPRÉMI, *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae biographia*, Viennae, 1787.

tam, illendőnek itéltem lenni azoknak neveiket sorban ide fel-jegyezni, és által küldeni a' végre, hogy a' kik e' ditső Laistronból mostan ki-maradtanak, Hazánknak diszire azok-is idővel oda bé-iktattassanak.

A cikkben ismertetett nőéletrajzok száma a Blahóhoz írt levél névlistájához képest négygyel több, amennyiben Beatrix magyar királyné, Balduin Dorottya Zsófia, Wesselényi Zsuzsanna és Mária is bekerült a tudós asszonyok sorába. Az összesen tizenkilenc hosszabb-rövidebb biobibliográfia közül Újfalusi Judité a tizenkettedik.

Újfalusi Judith, Klára Szűz Szerzetébeli Apátza Leány Kis-Asszony, *Jésusnak és Máriának* Eletét Tseh nyelvből Magyarra fordította, melly Nagy-Szombatban ez-is sokszor ki-nyomtatott, utólszor pedig ugyan ott 1746. eszt, 8. Rész. látott világosságot a' Jésuiták gondoskodása által.

Látható, hogy a Wespzémi által írt Újfalusi-életrajz csak annyiban tér el Windischétől, hogy az megnevezi a jezsuitákat mint kiadót, és nem (az egyébként helyes) negyed- hanem nyolcadrét formátumúnak írja a *Makula nélkül való tükör* 1746-os kiadását. Blahó Vince válaszlevelét nem ismerjük, de Wespzémi cikkének ismeretében, vélhetőleg ő sem tudott további életrajzi és bibliográfiai adatokkal szolgálni a debreceni orvostörténésznek.